

Bukovics István, Zellei Gábor

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ÉS A LAKOSSÁGOT VÉDŐ HADIJOG: VESZÉLYEZTETETTSÉG, ÉS VÉDEKEZÉS AZ EURÓPAI HADSZÍNTEREKEN

A tanulmány bemutatja a nemzetközi hadijog fejlődését a Nemzetközi Vöröskereszt megalakulásáig, majd azt követően a hágai egyezmények megszületését az első világháború kitöréséig. A következő fejezetek részletezik a lakosságot fenyegető főbb veszélyforrásokat: a nagyvárosok bombázását, és a civileket sújtó fegyveres agressziót. A szerzők az említett fejezetek elején összegezik az adott veszélyforrásnak a lakosságot védő hadijogi cikkeit, később kitérnek az akkori védekezési lehetőségekre is. Összességében pozitívan ítélik meg ezeknek az egyezményeknek a szerepét a háborúk elkerülésében, humánusabbá tételében, valamint a háborús bűncselekményeket elkövetők felelősségre vonásában.

Kulcsszavak: nemzetközi hadijogi szabályozás, passzív légvédelem, polgári védelem, figyelő és jelentő szolgálat, stratégiai bombázók, hátország, elsötétítés, riasztás

THE FIRST WORLD WAR AND THE PUBLIC DEFENDER MARTIAL LEGAL REGULATION: ENDANGERMENT AND DEFENSE IN CONTINENTAL THEATER OF WAR

The authors show the development of the international martial legal regulation until 1914. first of all towards the civil protection.. Then they determine some period category of the theme. The researchers typify the period new branch, the strategic bombers, they were danger to population of the hinterland, and show the period lookout and meaningful services, and the other tools and methods of the civil protection. Lastly they mention some french villages destroyed from bombings, and some typic conflict between civil population and enemy

soldiers. The authors' opinion is : without martial legal regulation the Great War would have been more devastating and inhumane.

Key words: international martial legal regulation, passive airdefense, civil defence, lookout and meaningful services, strategic bombers, hinterland, blackout, alarming

1. A NEMZETKÖZI HADIJOG KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE 1914-IG

A nagyhatalmak ellentmondásos hozzáállása a témában nem sokat változott azóta, amikor először találkozhattunk a hadtörténelem folyamán - már nemzetközinek is mondható - áldozat segítő szervezetekkel. A nemzetközi egyezmények próbálják egyrészt a fegyveres harc szabályait, eszközeit humánusabbá tenni, másrészt a lakosság szenvedéseit csökkenteni, harmadrészt jogilag szankcionálni a háborús bűntettek elkövetőit. Amennyiben a mai Nemzetközi Vöröskereszt emblémájának, a vörös színű keresztnek az eredetét vizsgáljuk, rátalálhatunk egy XVI. században alakult egyházi szervezetre, a kamilliánusok rendjére. Bollettino szerint (1986) a nemzetközi vöröskeresztes mozgalom jelképe kétségtelenül keresztény eredetű. Kutatásai alapján Lellisi Szent Kamill (1550-1614) hozta létre a kamilliánus rendet, melynek fő küldetése a betegek, sebesültek, haldoklók ápolása volt. V.Sixtus pápa 1586-ban engedélyezte a vörös színű kereszt viselését a kamilliánusok részére. A szerzetesek fekete köpenyükön már a török elleni hadjáratokban is viselték a vörös keresztet, mint feltűnő megkülönböztető jelet, amikor életük kockáztatásával hordták ki a sebesülteket a harcterről.

Ahhoz, hogy nemzetközi hadijogi keretet is kapjon a keresztény segítő szándék a kamilliánusok tevékenysége nyomán, több száz évnek kellett elteltelnie. Dawson szerint (1923) Jean Henri Dunant, a béke Nobel – díjas svájci üzletember 1859-ben a solferinói csatateren kénytelen volt meglátni és átérezni a rengeteg sebesült szenvedését. Dunant ekkor határozta el, hogy nemzetközi jogi keretek létrehozását kezdeményezi a háborús sebesültek humánusabb ellátása érdekében, a csata során részt is vett a sebesültek elszállításának

megszervezésében. 1863-ban, hozzá hasonló gondolkodású értelmiségiek és vagyonos emberek részvételével megalakította az Ötök Bizottságát, elképzelése részleteinek kimunkálására. Tevékenységük nyomán 1864-ben megszületett az első genfi egyezmény a háborús sebesültek megkülönböztetés nélküli megsegítéséről. 1880-ban alakult meg a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, a mai Nemzetközi Vöröskereszt (International Red Cross – IRC) jogelődje.

Henri Dunant a Nemzetközi Vöröskereszt megalapítója

II. Miklós, az utolsó orosz cár javaslatára 1899. VII. 29-én békekonferencia ült össze Hágában a fegyverkezési verseny korlátozására. E célt ugyan nem érték el, de megegyezés született az emberesebb hadviselés szabályairól, melynek értelmében létrehozták Hágában az *Állandó Nemzetközi Választott Bíróság*-ot is, melynek mai jogutódja az ENSZ Hágai Nemzetközi Bírósága. 1907. október 28-án írták alá Hágában azokat a nemzetközi egyezményeket, melyek – a fenti 1899-es megállapodással és a későbbi genfi egyezményekkel - a mai napig

az alapját képezik a hatályban lévő nemzetközi hadijognak. A Magyar Királyság „még időben” csatlakozott a hágai egyezményekhez az 1913. évi 43. törvénnyel. Az egyezmények széles köréből a továbbiakban a lakosság védelme érdekében előírt szabályokat és tilalmakat fogom tárgyalni, ezek közül a fontosabbak a következők voltak. A törvény tiltotta: a vegyi fegyver bevetését, a szükségesnél nagyobb rombolást, a lakosság kollektív büntetését, saját hazája elleni bevetését, a személyek bántalmazását, javaik eltulajdonítását, pusztítását. Védte: az anyagi javakat, műemlékeket, közhasznú létesítményeket, épületeket. A jogszabály viszont előírta a támadó félnek: a lakosság segítségét, a becsület, a testi épség védelmét.

A világháború kitörése előtt tehát a majdani hadviselő nemzetek elfogadták, és magukra nézve is kötelezőnek tartották mindazon nemzetközi egyezményeket, melyek teljes körűen szabályozták a háború megelőzésének, megkezdésének és megvívásának szabályait és tilalmait mind a fegyveres erők, mind a gazdasági szereplők, mind a védtelen lakosság vonatkozásában.

2. A NAGYVÁROSOK LAKOSSÁGÁNAK VESZÉLYEZTETETTSÉGE, ÉS VÉDELME A LÉGITÁMADÁSOK ELLEN

A háterszág bombázása elsősorban Németországot, Franciaországot és Nagy-Britanniát érintette, egyrészt mert rendelkeztek már hadászati bombázóerővel, másrészt a célterületek hatótávolságon belül estek. A fővárosok közül London és Párizs lakossága volt a leginkább kitéve a levegőből jövő és eddig számukra ismeretlen fenyegetésnek, ezért elsősorban itt voltak kénytelenek a hatóságok hatékony és integrált légvédelmet kialakítani. Az épített környezetet és a lakosságot a bombázásoktól óvni hivatott állami szervek ekkor voltak kialakulóban, így egységes elnevezésükről – főleg nemzetközi szinten – mint pl. napjaink polgári védelme még nem lehetett szó. Találkozhatunk különböző szervezeti elnevezésekkel: *légvédelem, aktív légvédelem, passzív légvédelem, polgári légvédelem, légoltalom*. Nagy szerint (1999) az *aktív légvédelem* a támadó repülőeszközök fegyverrel történő megsemmisítését, illetve különböző eszközökkel – pl. léggömbzárral – a berepülésük megakadályozását végzi, ezek értelemszerűen katonai szervezetek. A *passzív légvédelem*

tevékenysége a bombázások hatásának csökkentésére, illetve a károk felszámolására, a lakosság mentésére irányul, ezek lehettek katonai, rendvédelmi, vagy polgári szervezetek. A szerző rámutat disszertációjában arra, hogy már akkor, a hadászati bombázások kezdetekor egyértelművé vált a *passzív légvédelem* kiemelt jelentősége, mely később, a huszadik századi hidegháborús időszakban *polgári védelem* néven már hadászati jelentőséggel bírt.

A légi figyelő és jelentő szolgálatok minden, a légitámadásoktól veszélyeztetett országban kiépültek, Keller szerint (1934) aki London légvédelmét tanulmányozta, a főváros körül egymástól 80km-re telepített figyelőgyűrűk képezték a rendszer alapját, melyben összesen 100 figyelő őr működött. Korszerű optikai és akusztikai (fülelő készülékek) felszerelés állt a figyelők rendelkezésére. A telefonon a központba érkező információkat azonnal feldolgozták, a térképen színes lámpák jelezték a légi veszély nagyságát, mely alapján megtörtént az érintett területeken a légiriadó elrendelése. A szerző úgy látja, hogy a légvédelem alapja a folyamatosan működő légi figyelő- és jelentőszolgálat. London a legkorábban kényszerült rá a passzív légvédelmi módszerek és eszközök gyors kifejlesztésére, mert a Zeppelin léghajók már a háború elején eredményesen támadták, súlyos veszteségeket és pánikot okozva a lakosság körében. A brit szigetek lakói az előző évszázadokban viszonylagos biztonságban érezhették magukat a külső támadásokat tekintve, 1914-től azonban ez megváltozott, és a fentről, a levegőből jövő veszélyt különösen „misztikusnak” és hihetetlennek tartották az első hónapokban. Sok figyelő őrsemre volt szükség London körül, ezért még a cserkészeket is bevonták a szolgálatba. Amennyiben a légvédelmi központ riasztott egy városrészt, elrendelték az elsötétítést, a rendőrök „*Take cover*” azaz „*Fedezékbe*” kiáltásokkal figyelmeztették a lakosságot, hasonló, szembetűnő feliratot viseltek a köpenyükön. Sípjelek, és jelzőrakéták is segítettek, hogy lehetőleg mindenki értesüljön a légiriadóról. Nagy plakátok készültek a lakosság tájékoztatására a saját, és az ellenséges repülőgépek sziluettjéről, így bevonva a polgárok minél nagyobb körét a légi figyelés létfontosságú feladatába.

Szentnémedy szerint (1936) Párizs is méltán lehetett büszke a légvédelmi figyelőszolgálatára, melynek köszönhetően csak ritkán kellett a teljes lakosságot riasztani. A francia főváros aktív és passzív légvédelme, azaz a *Défans Contre Aéronefs (D.C.A.)* is egy tábornok irányítása alatt állt, ez tette lehetővé a rendszer nagy hatékonyságát. A telefonhálózat kábeleinek hossza 6000km volt, az optikai és akusztikai érzékelő műszerek lehetővé tették a főváros határát

80km-re megközelítő repülőgépek észlelését. Úgy mint London esetében, Párizs körül is léggömbgátakat alkalmaztak, melyek a léggömbök között kifeszített acélhuzalokkal akadályozták a berepüléseket. A város elsötétítése is alapvető módszer volt, a nélkülözhetetlen fényforrásokat kék szűrővel látták el, így akadályozva a bombázók célzását. Az álcázási módszereket is kiterjedten alkalmazták: katonailag fontos épület és városrész maketteket építettek, nappal helyenként ködösítéssel akadályozták az eredményes célfelderítést.

3. ÁLLAMI ÉS ÖNKORMÁNYZATI GONDOSKODÁS A LAKOSSÁGI MORÁL FENNTARTÁSA ÉRDEKÉBEN

Lees szerint (2017) míg a háború elején a városlakók voltak a hátország motorja mind termelési, mind a nemzetet a bajban támogató lelkesedés vonatkozásában, később a városi élet mind terhesebbé válásával ez kezdett a visszájára fordulni. A bombázások, a harcok, az élelmiszer és más létszükségleti cikkek hiánya azt eredményezte, hogy kezdett megerősödni a háborúellenes hangulat, amiből a politika megértette, hogy ez legalább olyan veszélyes mint a harctéri vereségek.

Brit toborzó plakát szövege 1915-ből

„Sokkal jobb szembenézni a golyókkal, mint otthon meghalni egy bombától. Gyere a hadseregbe, hogy megállíthassuk a bombázásokat! Isten óvja a Királyt!„

Ahol ez eddig jellemző volt, ott a hatóságok belátták, hogy a békében még valahogy érvényesíthető laissez-faire elvtől el kell szakadni, mert különben a hátországi termelés összeomlik. A németek léptek elsőként, pedig az ő területeik kevésbé voltak veszélyeztetve, mint pl. a franciáké. Posen város polgármestere egy 1917-es beszédében kijelentette, hogy példamutató az a teljesítmény, amelyet a polgárok, a helyi és magasabb vezetők a közjó, a hátország megfelelő működése érdekében tesznek a birodalom és a nép érdekében. Számos – a kapitalizmus akkori fejlődési szakaszában még szokatlan - kezdeményezést vezettek be német példára a franciák is annak érdekében, hogy javítsák a háború alatt a városi lakosságot sújtó nehéz körülményeket. Mindezeket a társadalmi cselekvési formákat és másokat is a nemzeti szolidaritás, valamint a társadalmi rend fenntartásának igénye motiválta. Jótékonyági szervezetek alakultak, a hatóságok újabb szervezeteket, módszereket, szociális szolgáltatásokat hoztak létre, hogy javítsák – elsősorban - a katonáskodó férfiakat nélkülöző rászoruló családok helyzetét. A gyermekjólét előmozdítására irányuló erőfeszítések széles körű támogatást élveztek az élelmiszer-ellátáson túl is, a létfontosságú javak igazságos elosztásában az önkéntes női szervezetek jeleskedtek.

4. A ROMBOLÁSOKRA VONATKOZÓ HADIJOG MEGSÉRTÉSE A HÁBORÚBAN

Nem tudjuk, hogy a tiltó nemzetközi szerződések hiányában még nagyobb mértékű lett volna-e az épített környezet pusztítása, de tény, hogy számos település – a korlátozó hadijog megléte mellett is – a tüzéség vagy a légierő áldozatává vált. Közismertek a francia Verdun környékén folyó harcok, melyek iskolapéldái lehetnek a tüzéségi muníció sokszor szükségtelen mértékben történő felhasználásának. A világháború során azért alakult ki sokszor állásháború, mert a modern tűzfegyverekkel olyan többszörösen lépcsőzött védelmi öveket hoztak létre, melyek áttörhetetlennek bizonyultak a hagyományos gyalogsági rohamokat alkalmazva. Az áttörést támogató harckocsik, légierő még tömeges mértékben nem

állt rendelkezésre. Ezért a parancsnokok – sokszorosan megsértve a lakosságot kímélő hadijogot – több napos tüzérségi előkészítéssel próbálták a védelem áttörését kierőszakolni, amelynek rommá lőtt települések és letarolt természeti környezet lett a következménye.

Floquet szerint (2016) Verdun környékén Meuse megyében kilenc település vált a háború áldozatává. Ezek közül a részlegesen, vagy teljesen helyreállítottak és lakossággal betelepítettek között voltak a következők: Vaux-devant-Damloup, Ornes, és Douaumont. Lakatlan emlékhelyek maradtak: Beaumont-en-Verdunois, Bezonvaux, Cumières-le-Mort-Homme, Fleury-devant-Douaumont, Haumont-près-Samogneux, és Louvemont-Côte-du-Poivre. További lerombolt települések Marne megyében : Hurlus, Le Mesnil-lès-Hurlus, Perthes-lès-Hurlus, Ripont, Tahure, Moronvilliers, Nauroy. Meurthe-et-Moselle megyében: Regniéville, Remenauville, Fey-en-Haye, Flirey. Aisne megyében: Moussy-sur-Aisne, Vauclerc-et-la-Vallée-Foulon, Ailles, Beaulne-et-Chivy, Courtecon.

A rommá lőtt Yper 1919-ben

Ypres belga város – hasonlóan mint Verdun – szintén tanulságos esete a védtelen civil lakosságot oltalmazó hadijog durva és többszörös megsértésének. LEGG szerint (1998) Ypres lakossága 1915. tavaszán kb. 18.000 főt tett ki, melynek fele a sűrűn beépített városközpont körüli gazdaságokban, tanyákon élt. 1914 őszén hirtelen angol és francia katonaság lepte el a

várost, aminek a fellendülő forgalom kapcsán a kereskedők, vendéglátóhelyek még örültek is, de az is látható volt, hogy rövidesen harci övezet lesz a város északi, déli, és keleti része. A német tüzérség novemberben vette tűz alá a várost, percenként 10-20 gránátot lőttek a városra, a felderített, katonailag indokolt területekre. Ekkor még általános kitelepítésről szó sem volt, a lakosság érintett része pincékben, bástyákban és a laktanyák óvóhelyein találtak menedéket. Mivel a tél folyamán a tüzérség bombázása nem volt folyamatos, ezért a lakosok többsége még a városban maradt. Tavasszal kiterjedt a bombázás a kommunális hálózatokra is, megjelent a vízhiány, nőtt a megbetegedések száma. Április vége felé a hatóság még mindig nem rendelt el kitelepítést, de a lakosság egy része elhagyta a várost, ezt még siettette a németek – igaz, a városon kívüli – klórgáz támadása április 22-én. 1915 májusban döntött a város vezetése a kitelepítés elrendelése mellett, aminek még mindig sokan ellenálltak. A csendőrség és a katonaság elfogta az engedetlen polgárokat, és Vlamertinge vagy Ypres vasútállomásokon vonatra tették őket. A rommá lőtt városban ekkor már jelentős volt a civil áldozatok száma.

Belgrádot, elfoglalása előtt mind a tábori tüzérség, mind a Dunai Flottilla ágyúi lőtték, a pusztítás olyan fokú volt, hogy a háború végére a lakosság létszáma 90%-al csökkent, a közigazgatási és kulturális intézmények megszűntek.

Az első világháború után nem történt meg a lakott területek – katonailag indokolatlan – rombolásának és a lakosság szenvedésének, pusztításának megbízható kivizsgálása, és a felelősök megbüntetése.

5. A LAKOSSÁG ÉS AZ ELLENSÉGES KATONÁK, MEGSZÁLLÓK KONFLIKTUSAI

A nemzetközi hadijog – esetünkben az 1913.évi 43. törvény a következőket írja elő a harcok közelébe került, vagy megszállt területek lakossága érdekében. Védte a jogszabály : a becsületet, egyéni és családi jogokat, életet, tulajdont, vallásgyakorlást. Tiltotta a kollektív büntetést, a saját haza elleni harcra, cselekményre kényszerítést. Lehetővé tette viszont a

lakosságból „néphad, milícia” felállítását, de csak ha megfelel az előírt feltételeknek. Alapvető volt a nyílt fegyverviselés, további megkötések voltak: a háborús szabályok betartása, alkalmas parancsnok, megkülönböztető jelvény, egyenruha. Látható, hogy a hadijog átfogóan, építve az előző háborúk tapasztalataira, szinte minden lehetséges cselekményre kiterjedően védte a lakosság érdekeit, ezek a nemes és humánus elvek azonban a Nagy Háború folyamán csak részben valósultak meg. Hogy milyen mértékben, arra – a cselekmények természetéből adódóan – csupán sejtéseink lehetnek. Érdemi, független vizsgálatok a humanitárius jogot sértő hadi cselekményekről alig történtek. A közvélemény súlyosabban értékeli és ítéli el, amikor a védtelen lakosság szemtől szembe találkozott az ellenséges katonákkal, és ekkor történt erőszak, likvidálás, esetleg népirtás, mint pl. a bombázás okozta városrombolások hatásait. Súlyosbította a helyzetet, amikor etnikai, vallási, vagy határvitától terhelt területen történt a megszállás, amikor a lakosság és az ellenséges katonaság eleve bizalmatlan volt egymással szemben. Külön csoportja az ilyen jellegű konfliktusoknak, amikor fegyverrel próbál védekezni a lakosság, de a betörő ellenség szerint az nem felel meg a hadijog fent részletezett követelményeinek (vagy nem volt lehetősége, hogy ezt vizsgálja) és „partizán akciónak” minősíti a támadást, annak összes ismert következményével. A következőkben néhány eset bemutatása következik, amikor a betörő ellenség súlyosan megsértette a hadijog fenti előírásait, tiltásait.

Csíkszereda lerombolása az egyik tragikus példája az etnikai vagy/és határviták által motivált konfliktusoknak. Forró szerint (1916) aki az esetet leírta akkoriban természetesen kitelepítési tervek nem léteztek, a kitelepítést ugyan a román támadást követő napokban elrendelték a Maroson túli területeken, ahol először inkább fejvesztett, később egyre szervezettebb menekülés következett be. Csík vármegye hadszíntérré vált napok alatt, a román csapatok Csíkszereda központi részeit felégették. Közel 200 ezer fő menekült utakon, vasúton az ország belseje felé Temesvár, Nagyenyed, Kolozsvár irányába, sőt számosan Debrecenig, és Budapestig is eljutottak. Az evakuálás szervezését, a fontos iratok, értékek mentését Csík vármegye tisztikara, lelkészek, előljárók végezték. A karavánok többnyire nőkből, gyerekekből, idősekből álltak, melyeket különböző befogadó helyekre irányítottak, így pl. Csík vármegye részére Hajdú megyét, Csíkszereda részére Debrecen jelölte ki a Belügyminisztérium. A debreceni polgármester javaslatára megalakult az Erdélyi

Menekülteket Gyámolító Bizottság, mely megszervezte a lakossági adományok elosztását. Csíkszereda október 17-i visszafoglalásával – a kiégett, rombolt épületek, kirabolt gazdaságok miatt – a visszatelepítést még nem tudták megkezdeni, a helyreállítás viszont elkezdődött, és a következő év tavaszáig folytatódott.

Pollman szerint (2009) a Szabácson 1914. augusztus 17-én történt vérengzés a fegyverrel védekező lakosság tragédiájának tipikus esete. A monarchia csapatai elfoglalták a települést, melynek során népfelkelők (komitácsik) nyitottak tüzet rájuk rejtékhelyeikről. Az ilyen eseteket a parancsnok általában nem volt képes kivizsgálni, hogy fennállnak-e a hadijog népi milíciákra meghatározott feltételei. Esetünkben is ez történt, kb. 150 főt elfogtak és a templomba zártak, valószínű, hogy a támadók köztük voltak. Kritikussá akkor vált a helyzet, amikor az osztrák-magyar egységnek el kellett hagyni a falut, de a foglyokat nem tudták magukkal vinni a lerombolt Száva-híd miatt. A kivonuló csapatok a hátukban sem hagyhattak fegyveres ellenséget, ez is motiválhatta, hogy – máig tisztázatlan körülmények között – valaki parancsot adott a foglyok likvidálására. Az öt év (!) elteltével történt nemzetközi vizsgálat sem volt képes megállapítani, hogy Hortstein tábornok, a IX. hadtest parancsnoka adta-e ki ezt az utasítást.

A fentihez hasonló esetek a hadijog megsértésének legkevésbé feltárt estei, a mai napig fennálló etnikai alapú hozzáállás, előítéletek és határviták miatt. A lakosság védelme ilyen helyzetekben a saját hatóságok részéről csak igen korlátozottan érvényesülhetett, hiszen a területet az ellenség uralta - számos esetben évekig. A helyi vezetők és az állampolgárok józan belátásán, az adott betörő, megszálló, katonai egység parancsnokának humánus hozzáállásán múlt, hogy a kényszerű együttélés hova vezetett.

Kérdés, milyen mértékben járultak hozzá a hadijog tiltásai, hogy „csak” ennyi, és ne még több tragédia következzen be? Valószínű, hogy jelentős mértékben, mert – ellentétben a terrorbombázásokkal és a vegyi támadásokkal, melyek a legfelsőbb döntések alapján következtek be – itt az elrendelő parancsnok személye a legtöbbször nyilvánvaló volt. A katonai vezetők ismerték a hadijogot és számítottak rá, hogy annak súlyos megsértésével milyen kockázatot vállalnak, főleg, ha fogságba esnek, vagy a vesztes fél oldalán fejezik be a háborút.

6. KÖVETKEZTETÉSEK

Amint már az előzőekben is rámutattunk, nem tudhatjuk, hogy a gyakorlatban milyen mértékben védte az érvényben lévő hadijog a lakosságot, azt viszont tudjuk, hogy az első világháború után milyen következményei voltak, (vagy nem voltak) a feltárt és a közvéleményt leginkább foglalkoztató eseteknek. A hadijog legkevésbé sikeres területe – a mai napig – a háborús bűnöket elkövetők felelősségre vonása. A győztesek alapállása az I.világháború után az volt, hogy mindenért a németek – elsősorban II. Vilmos császár - a felelős, egyben követelték a vesztes hatalmaktól az elkövetők kiadását. A németek erre nem voltak hajlandók, ezért az antant kénytelen volt elfogadni, hogy német bíróság ítélkezzen. Lipcsei per néven ismert az a „kirakatper” melynek során 1921-ben a 12 vádlott egy részét felmentették, a legsúlyosabb büntetés 4 év szabadságvesztés volt. A háborúk során elkövetett számos, védtelen civilek ellen elkövetett bűncselekmény ellenére sem állapítható meg, hogy hiábavaló lett volna a hadijogi egyezmények létrehozása. Több száz év távlatában úgy tűnik, hogy a politika – a mind inkább tájékozottabbá váló közvélemény hatására – kénytelen volt az előző háborúk tapasztalatait beépíteni az egyezményekbe. Ezáltal a hadijog fejlődése azt mutatja, hogy egyre kisebb teret enged a humánus súlyos megsértésének, és egyre jobban törekszik a büntetettek elkövetők abbeli reményét eloszlatni, hogy elkerülhetik a felelősségre vonást.

FELHASZNÁLT IRODALOM

BOLLETTINO,A.(1986) : Where the Red Cross Symbol Comes From. *TheNewYorkTimes*, 17.11.1986. <http://www.nytimes.com/1986/11/17/opinion/1-where-the-red-cross-symbol-comes-from-469386.html> , 2017.01.08.

DAWSON OLDMEADOW, C. (1923): *The first Red cross : (Camillus de Lellis, 1550-1614)*. London: Burns, Oates & Washbourne https://hu.wikipedia.org/wiki/Jean_Henri_Dunant 2018.02.26.

FLOQUET, C. (2016): *Les Villages Détruits* <http://www.lesvillagesdetruits.fr/> , 2018.01.05.

FORRÓ A. (1916): *Jelentés az 1916.évi román betörés csíkszeredai történéseiről.* Sulinet, http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/kulhoni_magyarsag/2010/ro/csiki_2009_regeszet/pages/007, 2018.03.02.

KELLER, L. (1934) : London légvédelme a világháborúban *Magyar Katonai Szemle*, 1 3 144 -156.

LEES, A. (2017): *Urban_societies_and cities.* Rutgers University, 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War. https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/urban_societies_and_cities , 2017.01.08.

LEGG,J.et.al.(1998): *Ypres in the great war (1914-1918)* <http://www.greatwar.co.uk/ypres-salient/town-ieper-history-1418.htm>, 2015. 05. 03. <http://www.greatwar.co.uk/whoweare.htm>, 2015. 05. 03.

NAGY F. (1999) : *A szaklégvédelem elmélete és magyarországi gyakorlata a rejtés időszakában.* PhD értekezés, Budapest: Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, 88.

POLLMANN F. (2009) : Az osztrák–magyar haderő által a szerbek ellen elkövetett atrocitások az I. világháború elején. Sabác, 1914. augusztus 17. *Hadtörténeti Közlemények*, 122 3 715–727.

SZENTNÉMÉDY F. (1936): Párizs légvédelme a világháború alatt. *Magyar Katonai Szemle*. 4 12 104–118.

A rommá lőtt Yper 1919-ben

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2f/Ru%C3%AFne%2C_1919%2C_Ieper.jpg 2018-07-09

Henri Dunant a Nemzetközi Vöröskereszt megalapítója

https://hu.wikipedia.org/wiki/Jean_Henri_Dunant 2018-07-09

Brit toborzó

https://en.wikipedia.org/wiki/German_strategic_bombing_during_World_War_I 2018-07-09

Prof. Dr. Bukovics István ny.tu.mk, vezérőrnagy, DSc, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem egyetemi tanára.

Dr. Bukovics, István is an emerited fire brigade engineer major-general, Doctor of Science at the Hungarian Academy of Sciences, university professor at the National University of Public Service.

Email: dr.bukovics.istvan@gmail.com

Orcid: 0000-0001-6449-3623

Dr. (PhD) Zellei Gábor, nyá.pv.ezredes

Magyar Hadtudományi Társaság szakértője MTA Köztestületi tagja

Email: gabor.zellei@gmail.com

Orcid: 0000-0002-3414-3611

Dr.(PhD) Zellei Gábor is an retired civil protection colonel

Expert of the Hungarien Military Science Society

Member of the Hungarien Academy of Sciences on public body